

VÄIKE-MAARJA VALLA
EELARVESTRAATEEGIA
AASTATEKS 2021-2024

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	3
1.2. EELARVESTRATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS	4
1.3. PROGNOOSI EELDUSED	5
2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS	7
3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID	10
4. PÕHITEGEVUSE EELARVE.....	12
5. INVESTEERIMISTEGEVUS	17
6. FINANTSEERIMINE	20
8. NETOVÕLAKOORMUS.....	21
9. KOKKUVÕTE.....	24

1. SISSEJUHATUS

Väike-Maarja vallavalitsuse tegevuse lähtealuseks on valla arengukava koos tegevuskava ja eelarvestrateegiaga. Valla eelarvestrateegia koostamise peaesmärgiks on kindlustada eelarvepoliitika pikemaajalise jätkusuutliku arengu tagamine ning iga-aastane tulude/kulude planeerimine. Eelarvestrateegia annab rahalised orientiirid valla võimalustest arengukavas kavandatud tegevuste realiseerimiseks.

Arengukava koos eelarvestrateegiaga on alus iga-aastase vallaelarve prioriteetide määramisel. Eelarve kaudu tagatakse valla arenguks vajalikud ressursid kalendriaasta jooksul. Väike-Maarja valla arengukavas püstitatud eesmärkide ja vastavate tegevuste elluviimiseks on vajalik kindlustada valla tulubaasi stabiilsus ja jätkusuutlikkus ning finantsiline iseseisvus.

Käesolev eelarvestrateegia on koostatud kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 ja kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (edaspidi KOKS) § 37² alusel ja selle koostamise hetkel kasutada olnud teabest ja poliitilistest seisukohtadest lähtuvalt.

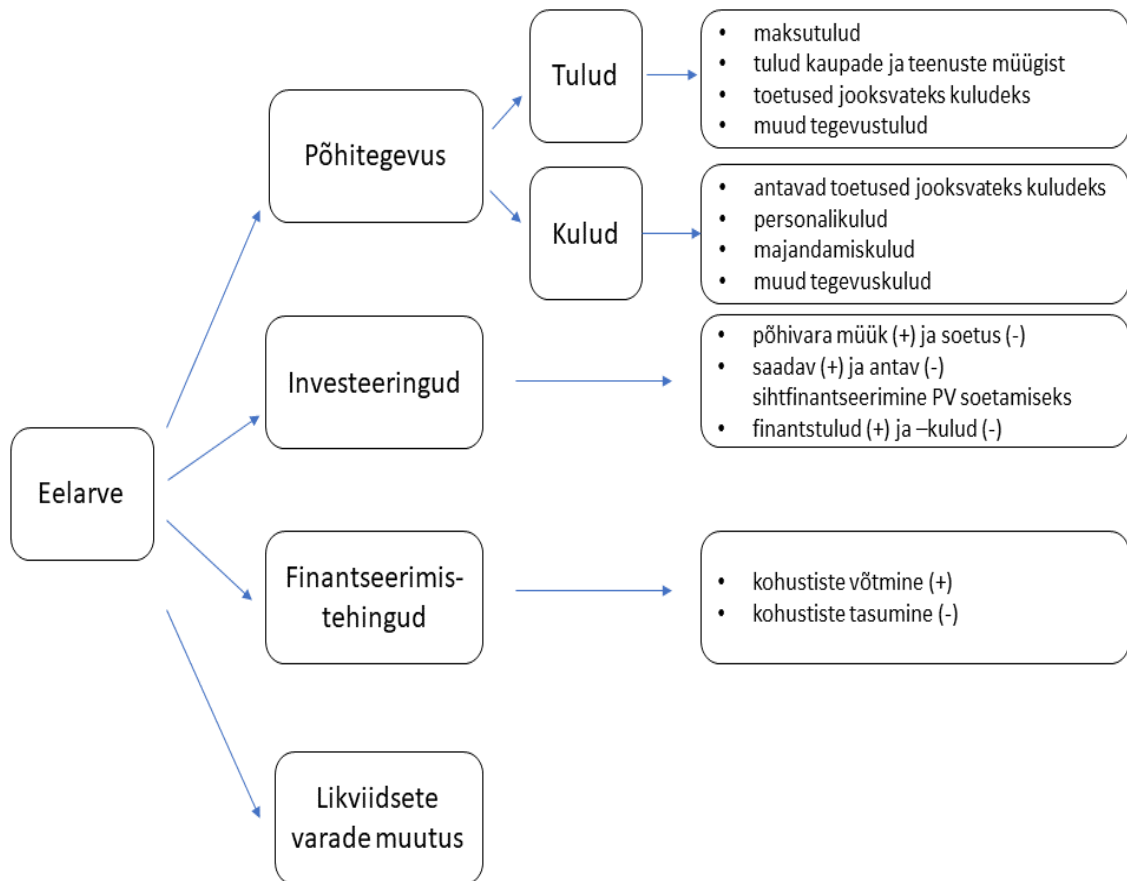
Eelarvestrateegia koostatakse neljaks eelseisvaks eelarveaastaks ning seda korrigeeritakse vajadusel igal aastal tulenevalt majanduskeskkonnas toimuvatest muutustest. Põhilisteks valla finantsolukorda iseloomustavateks näitajateks eelarvestrateegias on põhitegevuse tulem, investeerimistegevuse osakaal ja netovõlakoormus. Nimetatud näitajate abil saab ülevaate valla omafinantseerimisvõimekusest ning uute laenukohustiste võtmise vajadustest ja võimalustest.

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia planeerimisel on eesmärkideks seatud:

- positiivne põhitegevuse tulem;
- investeringute püsivalt kõrge osakaal kogukuludest;
- võlakoormuse võimalikult madal tase;
- erinevate toetusrahade kaasamine vajalike investeringute teostamiseks;
- finantsdistsipliini tagamise meetmetest kinnipidamine.

1.2. EELARVESTRAATEEGIA STRUKTUUR JA PROGNOOSIMISPROTSESS

Eelarvestrateegia on koostatud vastavalt *joonisel 1* toodud eelarve struktuurile.

Joonis 1: Eelarve struktuur

Eelarvestrateegia prognoosimisprotsess koosnes neljast etapist:

- põhitegevuse tulude ja kulude prognoosimine,
- investeerimistegevuse prognoosimine,
- laenu võtmise vajaduse ja võimaluste väljaselgitamine ning kalkuleerimine,
- likviidsete varade muutuse leidmine ja valla netovõlakoormuse arvutamine.

1.3. PROGNOOSI EELDUSED

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamisel on tulude ja kulude arvutamisel lähtutud valla arengukavas sätestatud eesmärkidest. Valdkondade lõikes on valla arengukavas püstitatud ülesannetest lähtuvalt aastateks 2021-2024 kavandatud järgmised prioriteetsed tegevused.

Üldvalitsemise valdkonnas on suund efektiivsuse ja kvaliteedi suurendamisele, kavas on teenistujatele erialase hariduse ja koolituse võimaldamine, teenistujate töötingimuste parendamine, vallavara efektiivsem kasutus.

Hariduse valdkonna põhirõhk on suunatud seadusega omavalitsusüksusele pandud ülesannete täitmisele. Prioriteetideks on turvalise õppe- ja töökeskkonna loomine, õppekorralduse ja kasvatuse täiustamine, üldharidusvaldkonna koolivõrgu säilitamine, noortele ajakohaste ja mitmekülgsete huvitegevuste loomine. Oluliseks peetakse haridustöötajate pädevuse ja motiveerituse tõstmist ning kogukonnas olevate võimaluste kaasamist õppekavadesse.

Kultuuri valdkonnas on eesmärgiks Rakke kultuurikeskuse renoveerimine multifunktsionaalseks keskuseks, staadioni ehitus, toimiv mitmekesine tegevus, kultuuripärandi säilimine ja eksponeerimine, valla mainet ja atraktiivsust suurendavate kultuuri- ja spordisündmuste korraldamine ja toetamine, koostöövõrgustike (sh turism) loomine.

Sotsiaalse heaolu valdkonnas on prioriteediks laste arenguks soodsa keskkonna loomine, hoolekandeteenuste mitmekesistamine ja kvaliteedi tõstmine, eakatele ja erivajadustega inimestele tingimuste loomine igapäevaseks toimetulekuks, erivajadustega lastele vajalike tugiteenuste tagamine, terviseedendamise projektide elluviimine.

Majanduse valdkonna prioriteedid on elu- ja ettevõtluskeskkonna atraktiivsuse suurendamine. Tehakse koostööd riiklike, Lääne-Viru maakonna ja PAIK piirkonna ettevõtluse arendamise tugistruktuuridega. Tähelepanu all on munitsipaalhoonete renoveerimine, teede korrastamine, kergteede võrgustiku laiendamine, välisvalgustuse rekonstrueerimine, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni arendus, parkide ja haljasalade olukorra parendamine.

Kõiki ülalnimetatud valdkondi läbivaks prioriteediks aastatel 2021-2024 on kodanikeühenduste ja külakogukondade potentsiaali edasine kasutamine arendustegevuses ning kogukonna probleemide ennetamisel ja lahendamisel.

Lisaks arengukavas kokku lepitud prioriteetidele tegevusvaldkondades on eelarvestrateegia koostamisel lähtutud ka alltoodud majanduslikest eeldustest:

1. Väike-Maarja vallas elab Statistikaameti andmetel 01.01.2020 seisuga 5782 inimest (5869 (2019) ja 5944 (2018)), st inimeste arv väheneb aastas keskmiselt ca 2%;
2. 2020. aasta kevadel maailma tabanud COVID-19 pandeemia mõjutab olulisel määral kogu Eesti ja ka Väike-Maarja valla majandusprognosi. Eesti Panga (EP) majandusprognosi kohaselt on 2020. aasta majanduslangus sügav ning selle ulatus võib selguda alles tagasiulatuvalt. Kriisi raskuskese jääb 2020. aasta esimesse poolde, kuid kriisieelsele tasemele taastumine võib võtta aega kuni aastani 2022 eeldusel, et viirusepuhang ei põhjusta uute piirangute kehtestamist.
3. EP prognoosib SKP reaalkasvuks järgnevatel aastatel vastavalt: 2020 -10%; 2021 8,5% ja 2022 2,3%;
4. Keskmise brutopalka nominaalkasv on EP prognoosi kohaselt järgneval paaril aastal negatiivne või 0% ning hakkab taastuma alles 2022. aastal (5,9%); (keskmise brutopalk Statistikaameti andmetel Väike-Maarja vallas 2019. aastal oli 1097 eurot kuus).
5. EP majandusprognosi kohaselt langeb tarbijahinnaindeks (THI) 2020. aastal -1,1% ning jõuab senise keskmise 2% protsendi tasemele alles 2022. aastal;
6. Maksumaksjate arv on kerges langustrendis;
7. Residendist füüsiliste isikute deklareeritud brutotulult laekub maksumaksja elukohajärgsele kohaliku omavalitsuse üksusele tulumaksu 11,96%;
8. Töötuse määr Eestis võib EP prognoosi kohaselt tõusta 2020. aastal 9,5%ni ning hakkab järgnevatel aastatel uuesti langema;
9. Maamaksu määr tõstetakse 2021. aastal maksimaalsele tasemele;
10. Uusi täiendavaid kohalikke makse vaadeldaval perioodil ei kehtestata;
11. Euroala praegune majanduspoliitiline kurss oluliselt ei muutu.

2. MAJANDUSLIK OLUKORD RIIGIS

Eesti läbib sel aastal ulatuslike majanduslike mõjudega tervishoiukriisi, mille tulemusel väheneb aastane kogutoodang mullusega võrreldes 10%¹. EP hinnangul on majanduse kriisijärgne taastumine juba alanud, kuid see võtab aega ning kriisi mõjud jõuavad mitmetesse sektoritesse hilinemisega. Kriisist on enim mõjutatud teeninduse, turismi ning impordi ja ekspordiga seotud tegevusalad. Eesti majandust iseloomustab avatus ja seotus välisturgudega, mistõttu ei pruugi viiruse kontrolli alla saamine ja piirangute kaotamine välistada probleeme majanduses ning tegelik olukord võib kujuneda prognoositust halvemaks.

Kriis on põhjustanud eelnevate aastatega võrreldes suurema tööpuuduse kasvu vaatamata riigi poolt pakutud toetusmeetmetele. Samuti langeb keskmine palgatase 2020. aasta jooksul 1% võrra ja püsib järgmisel aastal muutumatuna.

Eesti majandus oli juba enne koroonakriisi küpses faasis ja sellest tulenevalt ka esimese kvartali SKP vähenes võrreldes aastataguse ajaga 0,7%. Viiruse mõju majandusele avaldub aga alles teise kvartali tulemustes. Majanduslanguse lõplikku ulatust ei ole aga tänasel hetkel võimalik veel hinnata.

Sisenõudluse 3,4% languse põhjustena võib välja tuua investeeringute vähenemise ja valitsemissektori väheneva tarbimise; vaid eratarbimine näitas väikest kasvu. Eluasemeturg oli esimeses kvartalis veel väga aktiivne, kuid jahenes koroonakriisi alguses järsult. Korteritehingute keskmine ruutmeetrihind on pisut tõusnud, kuid see on tingitud kallima hinnatasemega korterite osakaalu kasvust tehingutes, samas võib täheldada mõnes eluasemeturusegmendis mõõdukat hinnalangust. Pangandussektor on tarbijaid toetanud maksepuhkuste võimaldamisega.

EP andmetel oli mai keskpaigaks maksepuhkust antud kogu laenujäägist ligikaudu 10% laenude tagasimaksmisele. Tänu tugevale kapitaliseeritusele ja hoiuste jätkuvale kasvule pole pankadel märkimisväärseid piiranguid ettevõtetele ja majapidamistele laenu andmisel ja makse-

¹ Eesti Panga kvartaalne finantsülevaade „Rahapoliitika ja majandus 2/2020“.

puhkuste võimaldamisel. Vaatamata krediidiriski suurenemisele keskmised laenuintressimäärad teises kvartalis vähenesid. Selle põhjuseks võib olla rahastatavate projektide muutunud profiil: pangad valivad kriisiolukorras laenukliente hoolikalt. Aprillis väljastati uusi eluasemelaene ligikaudu veerandi, autoliisinguid kahe kolmandiku ja ettevõtete laene ja liisinguid kolmandiku võrra vähem kui aasta varem.

Eratarbimiskulutuste kasv oli esimeses kvartalis tagasihoidlik. Eriolukorrast tingitud piirangute kehtestamine põhjustas ca 15% kulutuste vähenemise reisimisele, 10% kulutuste languse rõivastele ja jalanõudele ning languse kulutustes transpordile, kuna kaugtöö võimaldamise ja koolide sulgemise tõttu vähenes oluliselt vajadus sõitmise järele. Samas kasvasid kodusesse tagavarade varumisega kulutused toidule ja esmatarbekaupadele.

Tarbijahindade aastakasv hakkas esimeses kvartalis aeglustuma ning aprillis pöördusid hinnad langusse. Hinnakasv pidurdus koos majanduse jahtumisega. Viiruspuhangu tõttu vähenes energia tarbimine ja langesid energia impordihinnad (siia andis panuse ka soodne ilm). Energiahinnad odavnesid aprillis aastaga ligikaudu 10%, sh suurim hinnalangus puudutas mootorkütuseid, sest toornafta hind maailmaturul langes järsult.

Teenuste hinnakasv on järsult aeglustunud – aprillis pidurdus teenuste inflatsioon nulli lähedale. Lisaks turismiteenustele langevad ka üürihinnad, mille põhjuseks on tarbijate sissetulekute vähenemine ja suurenenud tööpuudus. Tarbijahindade langusele on kaasa aidanud ka madalamad aktsiisimäärad. Lisaks juba eelmisel aastal alandatud kange alkoholi ja õlle aktsiisidele vähendas valitsus alates maikuust diislikütuse-, elektri- ja gaasiaktsiisi. Aktsiisilanguse mõjul pidurdub teise poolaasta hinnakasv EP hinnangul 0,3 protsendipunkti võrra.

Maksutulused laekus riigieelarvesse 2020. aasta esimestel kuudel vähem kui mullu samal ajal, eelkõige aktsiiside ja käibemaksu väiksema laekumise tõttu. Viirusepuhangu ja selle ohjeldamiseks tarvitusele võetud meetmete mõju jõudmine tööturule tõi kaasa selle, et aprilli- ja mai-kuu keskmisena töjõumaksude laekumise kasv peatus. Valitsemissektori investeeringud käesoleva aasta esimeses kvartalis ületasid eelmise aasta sama perioodi peaaegu veerandi võrra. Valitsemissektori palgakasv püsis esimeses kvartalis 8% lähedal; samas suurusjärgus oli

ka rahaliste sotsiaaltoetuste kasv, mida vedasid pensionikulutuste ja puuetega inimeste sotsiaaltoetuste suurenemine.

	2019	2020	2021	2022
SKP jooksevhindades mld (€)*	28,04	25,41	27,95	29,34
SKP püsivhindades**	4,3	-10	8,5	2,3
Eratarbimine***	3,2	-7,9	9,5	3,7
Valitsemissektori tarbimine	2,8	3,4	-1,7	-0,5
Kapitali kogumahutus põhivarasse	13,3	-18,8	13,5	4,1
Eksport	5,2	-13,9	9,3	5,9
Import	3,9	-15,6	8,7	7,2
SKP lõhe (% potentsiaalsest SKP-st)	4,5	-6,9	0,6	1,2
Tarbijahinnaindeks	2,3	-1,1	0	2,1
Töötuse määr (% tööjõust)	4,5	9,5	8,8	7,3
Hõive****	1,3	-4,4	0,7	1,4
Keskmine brutokuupalk (EUR)	1407	1393	1395	1478
Keskmine brutokuupalk	7,5	-1	0,1	5,9
Valitsemissektori eelarve tasakaal (% SKPst)	-0,3	-10,3	-4,3	-2,2
<p>* Näitajad on esitatud aastase muutusena protsentides, kui pole märgitud teisiti. ** SKP ja selle komponendid on esitatud aheldatud väärtustena. *** Sisaldab kodumajapidamisi teenindavaid kasumitaotluseta institutsioone. **** Hõlmab residendist tootmisüksusi. ***** Valitsemissektori tulude ja kulude prognoos võtab arvesse nende meetmete mõju, mis olid prognoosi koostamise hetkeks piisava detailsusega teada. Allikad: statistikaamet, Eesti Pank.</p>				

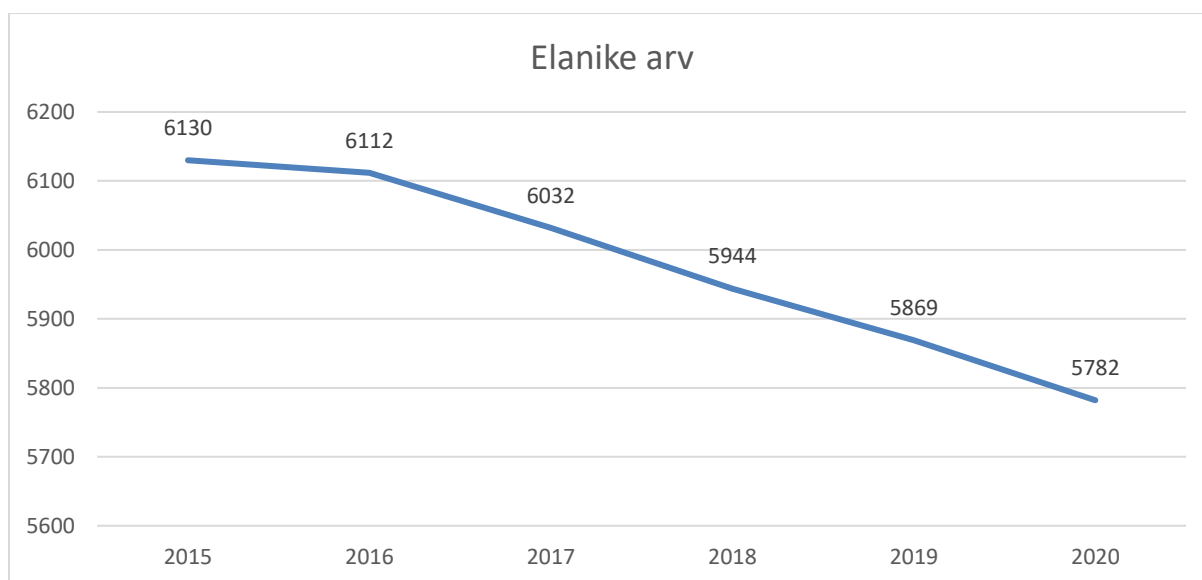
Tabel 1. Majandusprognoos põhinäitajate kaupa (allikas: Rahapoliitika ja majandus 2/2020, Eesti Pank)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et EP prognoosi kohaselt on 2020. aasta majanduslangus sügav, sest lisaks riigisisestele mõjudele mõjutab Eesti majandust suur langus välisurgudel. Kriisi raskuse jäi eriolukorra tõttu aprilli ning teine kvartal on majanduse jaoks raskeim. Kriisi mõju tööhõivele töötab kujuneda ulatuslikuks, kuid jääb madalamaks kui eelmise kriisi ajal. Keskmine töötasu ja tarbijahinnaindeks langevad. Majandusprobleemid koos majanduse toetamiseks mõeldud abimeetmetega viivad Eesti riigieelarve sel aastal sügavasse puudujääki ning ehkki toetusmeetmed on valdavalt lühiajalised, jääb riigieelarve puudujääki ka järgnevatel aastatel.

3. VÄIKE-MAARJA VALLA MAJANDUSLIKKU ARENGUT MÕJUTAVAD TEGURID

2017. aasta haldusreformi käigus liideti Väike-Maarja vallaga Rakke vald. Valla suurus on nüüd 682,43 km². Vallas on 4 alevikku (Väike-Maarja, Rakke, Simuna, Kiltsi) ja 64 küla. Valla keskuseks on Väike-Maarja alevik. Piirkondlik teeninduspunkt asub Rakke alevikus (endises vallakeskuses).

Väike-Maarja valla elanike arv Statistikaameti andmetel seisuga 01.01.2020 on 5782 (vähenemine keskmiselt 2% aastas).

Joonis 2. Elanike arv Väike-Maarja vallas (allikas Statistikaamet)

Nii Väike-Maarja valla elanike arv kui ka tööealiste elanike arv on kerges langustrendis ning tuleb teha jõupingutusi, et neid näitajaid kasvatada. Väike-Maarja vald on suutnud vaatamata demograafilise olukorra halvenemisele säilitada finantsvõimekuse rahuldava taseme ja panustada vallale vajalike investeeringute teostamisse. Hoolimata maapiirkonnale omastest majandusprobleemidest on ettevõtlusaktiivsus vallas püsinud stabiilse ja mitmekesisena.

Perioodi eesmärgiks on Väike-Maarja valla elukeskkonna jätkuv parendamine tagades erinevate valdkondade tasakaalustatud ja jätkusuutlik areng. Prioriteetideks on investeeringud kultuurivaldkonda, vabaaja veetmise võimaluste parendamisse, haridusse ja sotsiaalvaldkonda.

Piirkonna ettevõtete peamised tegevusalad on taime- ja loomakasvatus, kaubandus, teenindus, transport, ehitus, masinate ja seadmete remont, saematerjali tootmine. Majanduselu edendamiseks on paikkond avatud väljastpoolt tulevatele investeringutele. Väike-Maarja valla elanike tööhõivet iseloomustab seotus Rakvere linnaga ja kohalike suuremate tööandjatega. Äriregistri andmetel on Väike-Maarja vallas registreeritud 697 ettevõtet (mai 2020 seisuga), suuremad tööandjad vallas on aktsiaseltsid Nordkalk ja Antaares ning osaühingud Baltic Log Cabins, Reinpaul, SF Pandivere, Andcar, Ebavere Graanul, Vao Agro, Joosand ja Pandivere Ehitus. Aktsiaseltsis Nordkalk töötab 77, osaühingus Baltic Log Cabins 124 ja Reinpaul 68 töötajat.

Väike-Maarja valla lähimineviku finantsnäitajaid võib iseloomustada alljärgnevate tunnuste abil:

Tugevused

- Mõistlik võlakoormuse tase.
- Omafinantseerimisvõimekuse väärtus on üle 1,0. Vald suudab panustada omavahenditest piirkonna arengusse.
- Tulude (sh tulumaksu laekumine) kasv.
- Investeeringute suurenemine, kaasrahastamise leidmise võimekus.
- Mitmekesine ettevõtetus.

Nõrkused

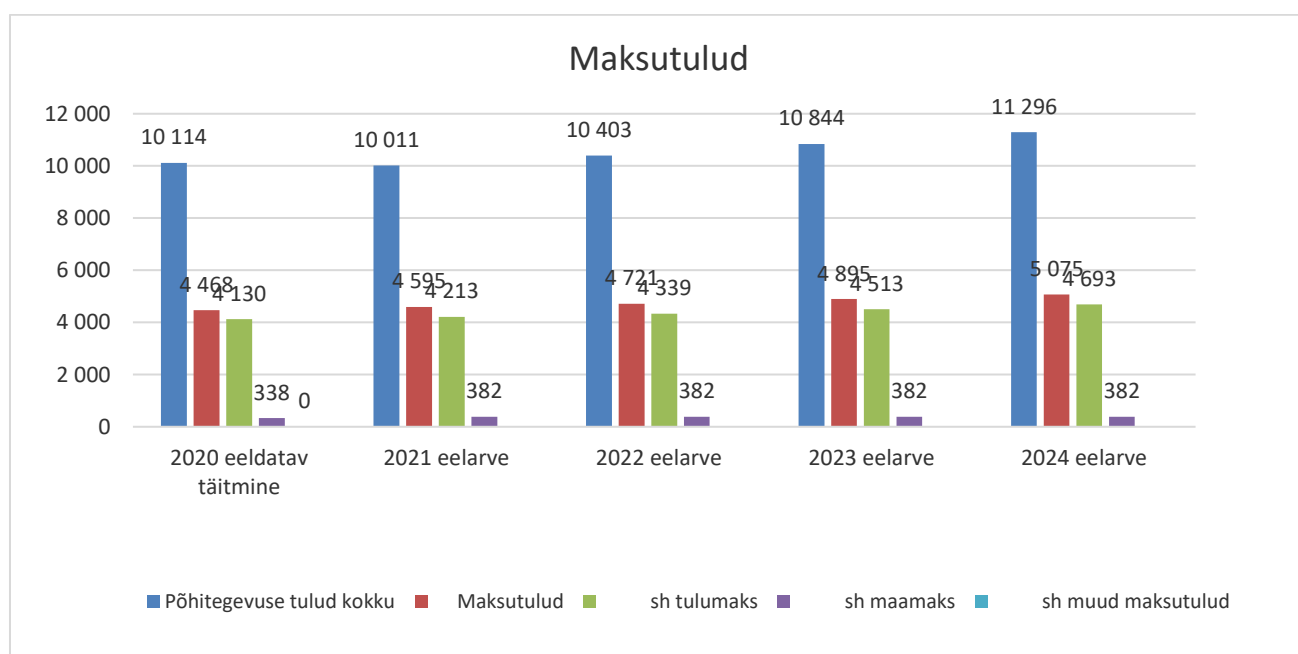
- Elanike arv on vähenenud ning elanikkond vananeb, see on pidurdanud valla tulubaasi kasvu ning üldist arengut.
- Maksumaksjate arvu langustrend.
- Sõltuvus riigieelarvest.
- Piirkonna keskmine brutopalk jääb riigi keskmisele alla.

Käesoleva eelarvestrateegias on põhitegevuse tulude ja kulude prognoosimisel lähtutud rahandusministeeriumi ja Eesti Panga prognoosidest ning valla eelarve eelnevate aastate dünaamikast.

4. PÕHITEGEVUSE EELARVE

KOFS järgi jagunevad tulud põhitegevuse ja investeerimistegevuse tuludeks. Põhitegevuse tulud on jaotatud oma sisult nelja valdkonda: maksutulud, tulud kaupade ja teenuste müügist, saadavad toetused tegevuskuludeks ja muud tegevustulud.

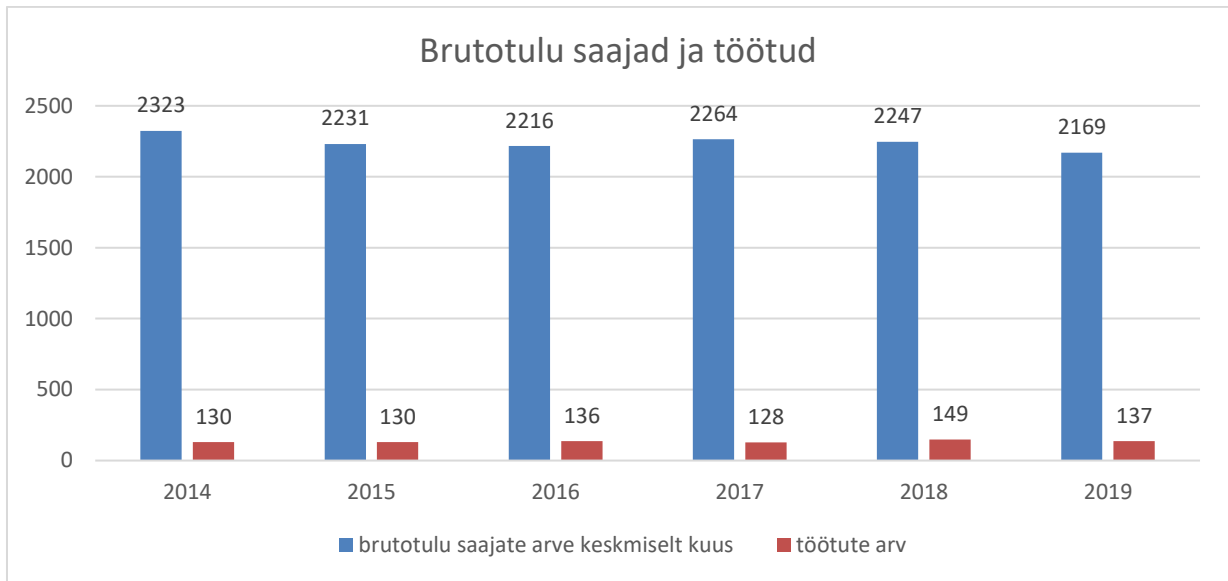
Põhitegevuse tulude kasv on prognoositud tarbijahinnaindeksi (THI) alusel (va füüsilise isiku tulumaks). Enamik kasvust tuleneb füüsilise isiku tulumaksu (FIT) laekumise suurenemisest.

Joonis 3. Maksutulude prognoos 2020-2024 (tuh €).

Kõige suurema osakaaluga põhitegevuse tululiik on FIT, moodustades valla eelarvetuludest 40-45%. Enim mõjutavad tulumaksu laekumist maksumaksjate arv, keskmine brutosissetulek, tööhõive ning FIT laekumise brutotulu protsent (riigi keskvalitsuse otsusel). Lisaks eelnevale on FIT laekumise planeerimisel aluseks eelnevate aastate FIT laekumine ning prognoositav elanike ja maksumaksjate arv Väike-Maarja vallas ning koroonaviirusest tingitud majanduslanguse mõju.

Joonisel 4 on näha aasta keskmine brutotulu saajate ja töötute arvu dünaamika.

Joonis 4. Aasta keskmine brutotulu saajate ja töötute arv 2014-2019 (allikas: Statistikaamet)

Tulumaksu laekumiste võrdlus (tabel 2) näitab kasvutrendi. Samas peab prognooside koostamisel arvestama, et võimalike tagasilöökidest korral ei tekiks olulisi tagasiminekuid valla eelarves. Alljärgnevas tabelis on esitatud FIT laekumise võrdlus alates 2017. aastast. Muutuse protsent on kasv konkreetse kuu kohta võrreldes eelmise aasta sama perioodiga.

Tulumaksu laekumine	2017	2018	muutus(%)	2019	muutus(%)	2020	muutus(%)
jaanuar	270 440	294 636	8,9%	298 008	1,1%	331 097	11,1%
veebruar	257 642	296 597	15,1%	324 827	9,5%	336 954	3,7%
märts	294 790	334 216	13,4%	362 533	8,5%	384 001	5,9%
aprill	282 081	322 413	14,3%	340 996	5,8%	370 511	8,7%
mai	282 157	317 176	12,4%	347 155	9,5%	347 061	0,0%
juuni	322 421	359 926	11,6%	367 987	2,2%	352 286	-4,3%
juuli	311 876	316 350	1,4%	354 718	12,1%	351 625	-0,9%
august	263 918	315 956	19,7%	352 177	11,5%	350 925	-1,0%
september	268 143	318 341	18,7%	353 583	11,1%		
oktoober	310 363	319 395	2,9%	350 319	9,7%		
november	307 585	346 038	12,5%	354 208	2,4%		
detsember	351 648	395 383	12,4%	421 971	6,7%		
KOKKU	3 523 064	3 936 427		4 228 482			

Tabel 2. FIT laekumise võrdlus eurodes eelnevatel aastatel.

Maamaks on riiklik maks, mis laekub täies ulatuses KOV eelarvesse. Alates 2015. aastast on üldine maamaksu määr vallas 2,3% ja põllumajandussaaduste tootmiseks kasutusel oleva haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määr 1,6%. Käesolevas eelarvestrateegias on prognoositud maamaksu tõus alates 2021. aastast (üldine maamaksu määr muutus 2,3%lt

2,5%ni ha kohta ning haritava maa ja loodusliku rohumaa maamaksu määra muutus 1,6%lt 2,0%ni).

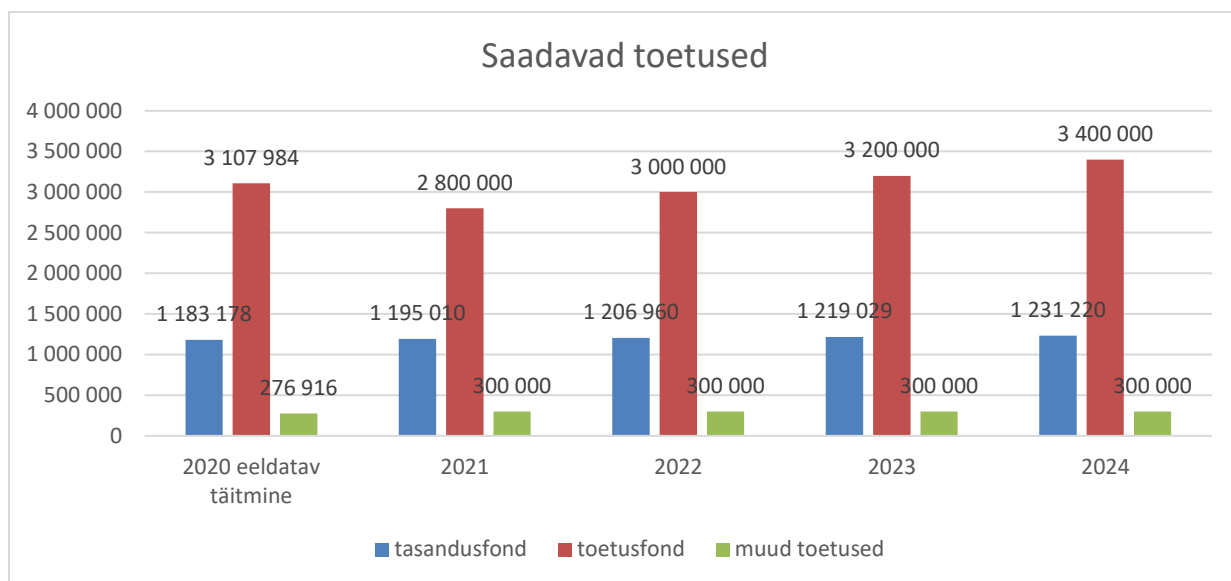
Tulud kaupade ja teenuste müügist moodustavad valla eelarvetuludest 10-12%. Eelarvestrateegiasse on prognoositud laekumised lähtudes 2019. ja 2020. aasta eelarvesse prognoositud summadest ning kasv prognoositavateks aastateks lähtudes kaupade ja teenuste hindade üldisest kallinemisest. Põhiosa tuludest laekub Väike-Maarja Hooldekodu ja haridusasutuste tegevusest (kohatasud, toiduraha jmt) ning elamu- ja kommunaalmajandusest.

Saadavad toetused moodustavad valla eelarve tuludest olulise osa ehk ligikaudu 43%. Toetusfond toetab kohalikke omavalitsusi konkreetsete ülesannete täitmisel. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades katta õpetajate tööjõukulusid, tagada koolilõunat, maksta toimetulekutoetusi ja hooldada kohalikke teid. Tasandusfondi eesmärk on ühtlustada omavalitsuste võimalusi avalike teenuste osutamisel.

Toetuste kavandamisel on arvestatud, et need järgivad üldise majanduskasvu liikumist. Toetusfondist laekuvate summade planeerimisel on aluseks võetud eelnevate aastate dünaamika, lineaarset prognoosimist takistab 2020. aasta erakorralised laekumised koroonaviiruse kahjude korvamiseks. Tasandusfondist laekuvate summade kasvuks on planeeritud konservatiivselt 1%.

Lisaks tasandus- ja toetusfondi summadele on eelarvestrateegias arvestatud muud sihtotstarbelised toetused (eelkõige projektipõhised toetused). Muud laekumised on prognoositud arvestades senist laekumise dünaamikat.

Joonisel 6 on ülevaade eelarvestrateegiasse planeeritud toetustest.

Joonis 5. Saadavad toetused 2020-2024 (€)

Põhitegevuse kulud on jaotatud eraldi antavateks toetusteks ja muudeks tegevuskuludeks (mis omakorda koosnevad personalikuludest, majandamiskuludest ja muudest kuludest). Põhitegevuse kulude maht ületab eelarvestrateegia perioodil 10 miljoni euro piiri. Põhitegevuse kulude planeerimisel on arvestatud eelnevate aastate kulude dünaamikat ning arvestades arengukavas sätestatud eesmärke ja prognoosi eelduseid.

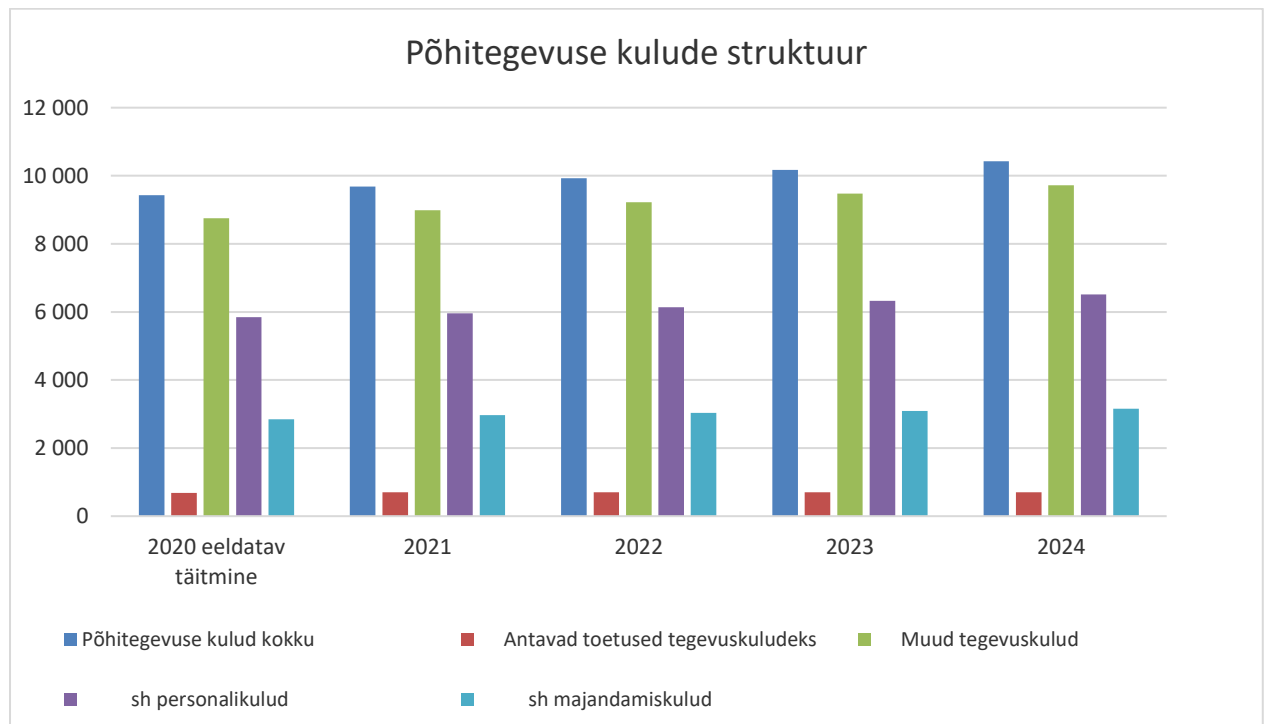
Kulude mahu kasvul on mitu välist põhjust:

- Riigi keskvalitsuse otsused palgatõusuks riigi eelarvest. Kohalikud omavalitsused panustavad oma eelarvest lisavahendeid, et tagada konkurentsivõimeline palgatase.
- Riigi eelarve eraldised tegevuskulude toetuseks suurenevad. Näiteks toetused sotsiaalseteks garantiideks, teede hoolduseks ja mitmesugusteks projektitoetusteks.
- Üleüldine hindade (THI) tõus, mis suurendab kaupade ja teenuste maksumusi.

Eelarvestrateegia põhitegevuse kulude planeerimise põhialused olid:

- Põhitegevuse kulude kasv peab jääma väiksemaks põhitegevuse tulude kasvu tempost;
- Kuigi inflatsioon suurendab mitmeid sisendeid, siis eesmärk on hoida majandamiskulud stabiilsena;
- Hallatavate asutuste töötajatele tagada eelarvestrateegia perioodil võrreldav palgakasv vähemalt Lääne-Viru maakonna keskmise palgakasvuga;

- Optimeerida taristu ülalpidamiskulusid ja vabaneda mittevajalikest varadest;
- Optimeerida juhtimist, tõsta töötajate motivatsiooni ja pädevusi ning võimekust teha tööd produktiivsemalt.

Joonis 6. Põhitegevuse kulude struktuur ja dünaamika perioodil 2020-2024 (tuh €)

Väike-Maarja valla põhitegevuse kuludest on suurima osakaaluga personalikulud, moodustades tegevuskuludest ligikaudu 62%, järgnevad majandamiskulud ligikaudu 30%, antavad toetused ligikaudu 7% ning muud tegevuskulud ligikaudu 1%. Kulude struktuur aastate lõikes on näha jooniselt 6.

Põhitegevuse tulem võrdub põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahega. KOF5 järgi ei ole põhitegevuse tulemi negatiivne väärtus üldjuhul lubatud. Kui põhitegevuse tulemi väärtus on negatiivne, siis see tähendab, et omavalitsus ei suuda katta jooksvate tulude arvelt jooksvaid kulusid. Sellisel juhul finantseeritakse põhitegevuse kulusid põhivara müügi ja reserve arvelt. Ühekordsete tulude arvelt põhitegevuse kulude finantseerimine pikema

perioodil on riskantne ning nende tulude kehvema laekumise korral võib tekkida oht sattuda finantsraskustesse ning omavalitsuses ei ole tagatud põhitegevuse rahastuse jätkusuutlikkus.

Väike-Maarja valla põhitegevuse tulemi väärtused prognoosiperioodi jooksul on igal prognoosiperioodi aastal positiivsed.

	2020 eeldatav täitmine	2021	2022	2023	2024
Põhitegevuse tulud	10 113 986	10 010 695	10 402 576	10 844 436	11 296 170
Põhitegevuse kulud	9 429 276	9 684 465	9 925 781	10 172 652	10 424 263
Põhitegevuse tulem	684 710	326 230	476 795	671 784	871 907

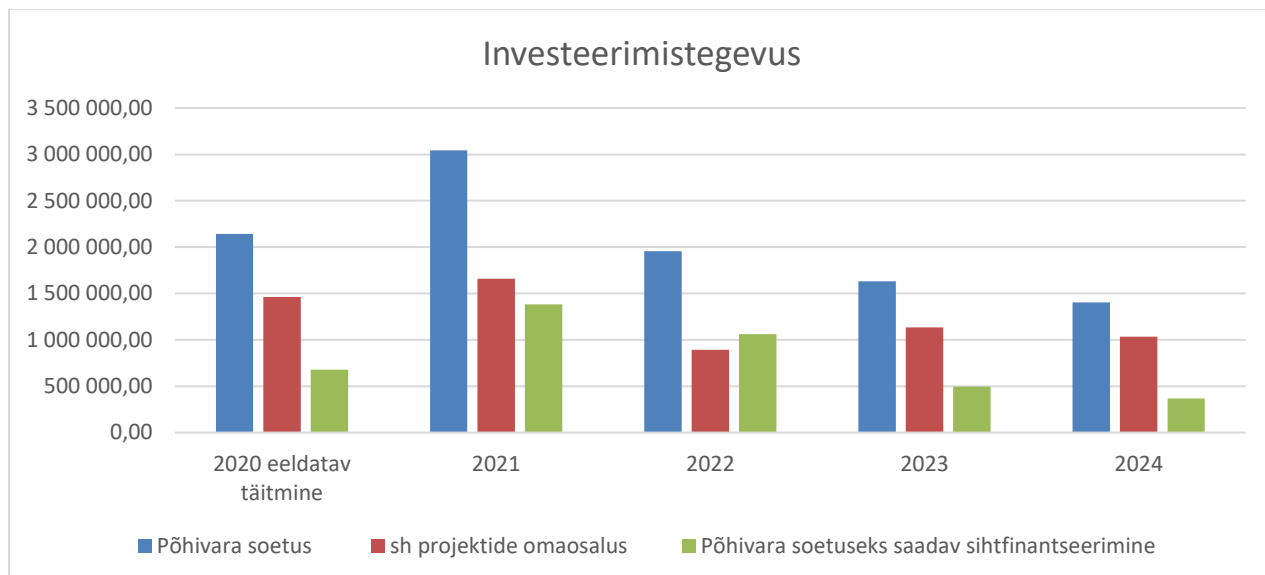
Tabel 3. Põhitegevuse tulem aastatel 2020-2024 (€)

Andmetest on näha, et põhitegevuse tulem on igal aastal kindlalt positiivne ning kasvab alates 2021. aastast kuni 2024. aastani. Samas alljärgnevatest peatükkidest selgub, et järgnevatel aastatel ei suuda põhitegevuse tulemi positiivne väärtus katta ära kogu investeerimistegevuseks vajaminevat summat ning nende vahe tuleb finantseerida laenudega.

5. INVESTEERIMISTEGEVUS

Investeerimistegevuse eelarveosa koosneb investeerimiseks saadavatest tuludest ning investeerimistegevuse kuludest. Investeerimistegevuse tulud ja kulud on esitatud alljärgneval joonisel (tuhandetes eurodes).

Jooniselt 7 on näha, et investeerimistegevuse eelarve on kogu strateegia perioodi jooksul olulise osakaaluga põhitegevuse kuludes ning investeerimistegevuse kulud ületavad investeerimiseks saadavaid tulusid. Investeerimistegevuse teostamist võimaldab positiivne põhitegevuse tulem, planeeritud saadavad projektitoetused ja ka laenutegevus. Kuna põhitegevuse tulem on positiivne ja kasvutrendis, on vallal võimalus panustada investeerimistegevusse ehk teisisõnu: investeringute tegemise võimekus sõltub valla omafinantseerimise võimekusest. Olulised on põhitegevuse tulemi ja investeerimistegevuse tulemi vahekord ning investeringute sotsiaalmajanduslikud mõjud.

Joonis 7. Investeeringustegevus aastatel 2021-2024 (€)

Eelarvestrateegias on arvestatud kõigi valla arengukavas planeeritud projektide elluviimisega, alltoodud tabelist on näha investeeringute maht valdkondade ja eelarveaastate kaupa.

Investeeringuobjektid	2020 eeldatav täitmine	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	3 000	0	0	150 000	150 000
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				150 000	150 000
04 Majandus	1 671 138	2 056 000	1 084 000	911 000	698 000
sh toetuse arvelt		1 029 500	354 800	205 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		1 026 500	729 200	706 000	698 000
05 Keskkonnakaitse	32 300	66 000	577 000	66 000	86 000
sh toetuse arvelt		54 000	565 000	54 000	54 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		12 000	12 000	12 000	32 000
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	88 000	95 000	108 000	110 000	20 000
sh toetuse arvelt			22 400		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		95 000	85 600	110 000	20 000
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	184 600	731 000	111 000	133 000	330 000
sh toetuse arvelt		249 800	69 500	25 600	264 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		481 200	41 500	107 400	66 000
09 Haridus	64 200	36 000	15 000	200 000	60 000

sh toetuse arvelt				160 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		36 000	15 000	40 000	60 000
10 Sotsiaalne kaitse	100 000	60 000	60 000	60 000	60 000
sh toetuse arvelt		51 000	51 000	51 000	51 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		9 000	9 000	9 000	9 000
KÕIK KOKKU	2 143 238	3 044 000	1 955 000	1 630 000	1 404 000
sh toetuse arvelt	682 200	1 384 300	1 062 700	495 600	369 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	1 461 038	1 659 700	892 300	1 134 400	1 035 000

Tabel 4. Investeeringustegevus valdkondade lõikes 2020-2024

Investeeringuobjektid	2020 eeldatav täitmine	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve
Teede investeeringud	390 000	410 000	430 000	450 000	470 000
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	390 000	410 000	430 000	450 000	470 000
Vao teerist-Vao keergliiklustee	0	0	10 000	85 000	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)			10 000	85 000	
Tamsalu mnt kergliiklustee	0	0	0	10 000	100 000
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				10 000	100 000
V-M staadioni projekteerimine ja rajamine	15 000	500 000	500 000	0	0
sh toetuse arvelt	7 500	250 000	250 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	7 500	250 000	250 000		
Rakke kultuurikeskuse renoveerimine	0	700 000	0	0	0
sh toetuse arvelt		245 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		455 000			
Väike-Maarja hooldekodu lifti rajamine	90 000	0	0	0	0
sh toetuse arvelt	60 000				
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	30 000				
Väike-Maarja seltsimaja renoveerimine	15 000	15 000	0	75 000	0
sh toetuse arvelt					
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	15 000	15 000		75 000	
Simuna rahvamaja ventilatsioonisüsteem	0	0	0	6 000	100 000
sh toetuse arvelt				4 800	80 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				1 200	20 000
Väike-Maarja lasteaia ventilatsioonisüsteem	0	0	0	200 000	0
sh toetuse arvelt				160 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)				40 000	
Triigi kergliiklustee 1. ja 2. etapp	430 000	549 500	0	0	0
sh toetuse arvelt	398 000	467 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	32 000	82 500			

Eakate maja projekteerimine ja ehitamine	0	20 000	0	200 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		17 000		170 000	
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>		3 000		30 000	
Tehno ettevõtlusala arendamine	0	100 000	100 000	0	0
<i>sh toetuse arvelt</i>		100 000	100 000		
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
Kaarma ettevõtlusala arendamine		120 000			
<i>sh toetuse arvelt</i>		120 000			
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>					
Vallavalitsuse hoone ventilatsioon ja seminariruum	0	0	0	150 000	150 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>				150 000	150 000
Liivi pargi arendamine	20 000	200 000	0	100 000	100 000
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	20 000	200 000		100 000	100 000
Haldusosakonna tehnika täiendamine	40 000	20 000	60 000	60 000	0
<i>sh toetuse arvelt</i>					
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>	40 000	20 000	60 000	60 000	
Triigi spordihoone välisfassaadi soojustamine				6 000	230 000
<i>sh toetuse arvelt</i>				4 800	184 000
<i>sh muude vahendite arvelt (omaosalus)</i>				1 200	46 000

Tabel 5. Olulisemad investeringuprojektid, mis ületavad 100 000 euro piiri

6. FINANTSEERIMINE

Eelarve tulem võrdub põhitegevuse eelarveosa ja investeerimistegevuse eelarveosa summaga. Prognoosi aastatel on eelarve tulem negatiivne, kuna investeerimistegevus on oluliselt suurem põhitegevuse tulemist. Negatiivne eelarve tuleb katta kas täiendava laenuga või likviidsete varade arvelt. Kuigi tehtavad investeerimiskulutused mõjutavad negatiivselt valla finantspositsiooni suurendades võlakoormust, tuleb arvestada investeringute sotsiaalmajanduslikku kasutegurit.

Väike-Maarja valla finantseerimistegevus on kavandatud põhimõttel, et investeringuteks kasutatakse võimalikult palju omavahendeid ning võetakse võimalikult vähe laenu. Siiski on vald eelarvestrateegia perioodiks prognoosinud investeringute teostamiseks laenu võtta.

Eelarvestrateegias planeeritud võlakohustiste kasv on arvestatud lähtudes finantsdistsipliini tagamise meetmetest ning valla netovõlakoormus jääb KOFs-is sätestatud piirmääradesse.

Väike-Maarja valla olemasolevad ja planeeritavad laenukohustised aasta lõpu seisuga ning likviidsete varade jäägid on esitatud alljärgneval joonisel.

Joonis 8. Likviidsete varade jääk ja võlakohustised aasta lõpu seisuga (tuh €)

8. NETOVÕLAKOORMUS

Finantsdistsipliini tagamiseks sätestab KOFs finantsdistsipliini tagamise meetmed, milleks on kinnipidamine KOV põhitegevuse tulemi lubatavast väärtusest ja kinnipidamine netovõlakoormuse ülemmäärast. Netovõlakoormus on võlakohustiste ja likviidsete varade kogusumma vahe aruandeaasta lõpu seisuga. KOFs sätestab, et netovõlakoormus võib aruandeaasta lõpul ulatuda lõppenud aruandeaasta kuuekordse põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vaheni, kuid ei tohi ületada sama aruandeaasta põhitegevuse tulude kogusummat, ning kui nimetatud kuuekordne põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahe on väiksem kui 60% vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest, võib netovõlakoormus ulatuda kuni 60%ni vastava aruandeaasta põhitegevuse tuludest.

Netovõlakoormuse summalsed näitajad on toodud alljärgnevas tabelis:

	2020 eeldatav täitmine	2021	2022	2023	2024
Netovõlakoormus (eurodes)	2 923 638	4 236 927	4 647 252	5 109 688	5 282 601
Netovõlakoormus (%)	28,9%	42,3%	44,7%	47,1%	46,8%
Netovõlakoormuse ülemäär (eurodes)	8 091 189	8 008 556	6 241 546	6 506 662	6 777 702
Netovõlakoormuse individuaalne ülemäär (%)	80,0%	80,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 167 551	3 771 629	1 594 293	1 396 973	1 495 101

Tabel 6. Väike-Maarja valla võlakoormus 2021-2024 (€)

KOFS näeb ette finantsdistsipliini tagamise meetmed kogu kohaliku omavalitsuse arvestusüksusele, kuhu kuuluvad lisaks kohaliku omavalitsuse üksusele ka konsolideerimisgruppi kuuluvad sõltuvad üksused. Sõltuv üksus on defineeritud kui raamatupidamise seaduse mõistes kohaliku omavalitsuse üksuse otsese või kaudse valitseva mõju all olev üksus, kes on saanud kohaliku omavalitsuse üksuselt, riigilt, muult avalik-õiguslikult juriidiliselt isikult või eelnimetatud isikute valitseva mõju all olevatelt üksustelt üle poole tuludest või kes on saanud toetust ja renditulu kohaliku omavalitsuse üksustelt ja nende valitseva mõju all olevatelt üksustelt rohkem kui 10 protsenti vastava aasta põhitegevuse tuludest.

Väike-Maarja valla arvestusüksusesse kuulub OÜ Pandivere Vesi ja Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ. Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ on arvestusüksusele tervikuna väikese finantsilise mõjuga ning sellesse olulisi suuri investeeringuid eelarvestrateegia perioodil ei kavandata. Väike-Maarja valla konsolideeritud arvestusüksuse võlakohustised strateegia perioodi jooksul kasvavad, netovõlakoormus suureneb ning moodustab prognoosiperioodi viimasel aastal 44% põhitegevuse tuludest. Maksimaalsele netovõlakoormusele (60%) jääb see oluliselt alla. Perioodi lõpuks on planeeritud kogu netovõlakoormuseks (Väike-Maarja vald + Pandivere Vesi OÜ + Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ) 5,3 miljonit eurot. Väike-Maarja Tervisekeskus OÜ-le ei ole laenu planeeritud. Samas keskvalitsuse poolt kehtestatud kogu netovõlakoormuse maksi-

mumiks on 6 768 tuh eurot, mis tähendab, et vallal on lubatud lisaks eelarvestrateegias kavatule laenukoormust maksimaalselt suurendada veel 1,8 miljonit euro võrra.

	2020 eeldatav täitmine	2021 eelarve	2022 eelarve	2023 eelarve	2024 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	10 782	10 694	11 086	11 528	11 979
Põhitegevuse kulud kokku	9 953	10 223	10 464	10 711	10 963
<i>sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksud</i>	0	0	0	0	0
Põhitegevustulem	830	471	622	817	1 017
Investeeringustegevus kokku	-1 520	-1 715	-957	-1 204	-1 115
Eelarve tulem	-690	-1 243	-335	-387	-98
Finantseerimistegevus	134	1 214	314	424	74
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-527	15	8	65	15
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (+/-)	29	44	29	29	39
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	274	289	296	362	378
Võlakohustised kokku aasta lõpu seisuga	3 582	4 796	5 110	5 535	5 609
<i>sh kohustused, mille võrra võib ületada netovõlakoormuse piirmäära (arvestusüksuse väline)</i>	0	0	0	0	0
Netovõlakoormus (eurodes)	3 309	4 507	4 814	5 172	5 231
Netovõlakoormus (%)	30,7%	42,2%	43,4%	44,9%	43,7%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	8 626	8 555 196	6 652	6 917	7 188
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	80,0%	80,0%	60,0%	60,0%	60,0%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	5 317	4 047	1 838	1 744	1 956

Tabel 7. Väike-Maarja valla arvestusüksuse võlakoormus 2021-2024 (tuh eurodes)

9. KOKKUVÕTE

Väike-Maarja valla eelarvestrateegia koostamise aluseks on valla arengukava koos tegevuskavaga. Samuti on strateegia koostamisel arvestatud valla demograafiliste arengusuundade ja majanduslike arengutega riigis. 2020. aastal alanud koroonaviirusest põhjustatud kriis mõjub tugevalt strateegiaperioodi majandusprognose ning põhjustab teatavat määramatust.

Siiski on Väike-Maarja valla konsolideeritud majandusüksuse põhitegevuse tulude ja kulude suhe positiivne kogu eelarvestrateegia perioodil ning kasvavas trendis. Samas arvestusüksuse eelarve tulem on negatiivne, kuna vajalikud investeerimiskohustused ületavad investeerimiseks kasutada olevat põhitegevuse tulude ja põhitegevuse kulude vahet. Investeerimistegevusi saab finantseerida täiendava laenurahaga, kuna laenukoormuse suhteliselt madal tase annab võimaluse kaasata vajadusel täiendavaid finantsvahendeid. Eelarvestrateegia perioodi jooksul püsib valla põhitegevuse tulem positiivne ning omavalitsusel on võimalik panustada vajalikku investeerimistegevusse.

Seoses uue EL rahastuperioodiga on oluline, et Väike-Maarja vallal säiliks ka edaspidi piisavalt vaba investeerimisvõimekust, et oleks võimalus oluliste objektide renoveerimisel kaasata EL toetusmeetmete rahalisi vahendeid.

Eelarvestrateegia lisaks on arvestustabel, mis on esitatud tabelitena vastavalt rahandusministeeriumi vormile (Lisa 3).